

Waarom deze deurhangers?

Deze deurhangers zijn gesprekskaarten. Ze zijn bedoeld om het gesprek en de bewustwording over de Wzd op gang te brengen. Tussen zorgmedewerkers onderling of tussen zorgmedewerkers, cliëntenraden, mensen met zorg, hun naasten of wettelijk vertegenwoordigers. De wet beschrijft 9 vormen van onvrijwillige zorg. Het uitgangspunt van de Wzd voor onvrijwillige zorg is: 'Nee, tenzij'. Nee, tenzij er sprake is van ernstig nadeel en er geen andere, minder ingrijpende, oplossing is. Als onvrijwillige zorg noodzakelijk is dan moet de zorgmedewerker het stappenplan doorlopen. Samen met degene die zorg krijgt of met de wettelijk vertegenwoordiger. Zij hebben recht op de ondersteuning van een cliëntenvertrouwenspersoon. Er moet gezocht worden naar de minst ingrijpende en zo kort mogelijke vorm van onvrijwillige zorg en de onvrijwillige zorg moet in het zorgplan staan.

In deze toolbox vindt u ook een handleiding. Deze handleiding ondersteunt de gespreksbegeleider bij een goed gesprek over de Wet zorg en dwang.

Wat is de Wet zorg en dwang?

De Wet zorg en dwang (Wzd) is per 1 januari 2020 van kracht. De wet regelt dat mensen zorg krijgen waar zij het mee eens zijn. Als iemand wilsonbekwaam ter zake is, neemt de wettelijk vertegenwoordiger de beslissingen over zorg. Alleen als het echt niet anders kan, bij ernstig nadeel voor degene die zorg krijgt of de omgeving, krijgt iemand onvrijwillige zorg. Onvrijwillige zorg is zorg waar iemand die zorg krijgt of de wettelijk vertegenwoordiger niet mee instemt.

De wet is bedoeld voor mensen met een psychogeriatrische aandoening (zoals dementie) en mensen met een verstandelijke beperking en een daarmee gelijkgestelde aandoening. De Wet zorg en dwang geldt overal: thuis, tijdens dagbesteding en in een instelling. Degene die zich aan de wet moet houden, zijn mensen die professionele zorg geven. De Wzd geldt niet als de zorg wordt gegeven door mantelzorgers en naasten.

1

toelichting

Douchen terwijl iemand zich verzet. Een bloeddrukpijl tegen iemands wil. Dat is onvrijwillige zorg. Dus het mag niet. Tenzij er sprake is van ernstig nadeel. En alleen als er echt geen andere oplossing is. Eerst moet het stappenplan doorlopen worden. Er moet gezocht worden naar de minst ingrijpende vorm van onvrijwillige zorg. De onvrijwillige zorg moet in het zorgplan staan. De cliënt en de vertegenwoordiger moeten gewezen worden op de ondersteuning door de cliëntenvertrouwenspersoon.

Dit product is ontwikkeld door Zorgbelang Inclusief, in opdracht van VWS. Samen met cliënten, verwanten, professionals en belangenorganisaties LFB, KansPlus, BeVeZo, LOC, LSR, Ieder(in), Mezzo, Alzheimer Nederland, LFB, Raad op Maat.

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

www.dwangindezorg.nl

1

**Toedienen van vocht,
voeding, medicatie en
medische handelingen**

**Nee
tenzij...**

In gesprek over de Wet zorg en dwang

voorbeeld

Ronny moet eiwitrijke drankjes drinken. Deze vindt Ronny niet lekker. De begeleider dwingt Ronny om de eiwitdrankjes te drinken. Wat vind je daarvan?

stelling

Noodzakelijke medicatie moet altijd gegeven worden, desnoods in de appelmoes.

vraag

Wanneer mag iemand gedwongen worden om een medische handeling te ondergaan?

foto

Waar denk jij aan als je deze foto ziet?

2

toelichting

Een traphek plaatsen, zodat iemand de trap niet af kan. Iemand vastpakken tegen diens wil. Dat is onvrijwillige zorg. Dus het mag niet. Tenzij er sprake is van ernstig nadeel. En alleen als er echt geen andere oplossing is. Eerst moet het stappenplan doorlopen worden. Er moet gezocht worden naar de minst ingrijpende vorm van onvrijwillige zorg. De onvrijwillige zorg moet in het zorgplan staan. De cliënt en de vertegenwoordiger moeten gewezen worden op de ondersteuning door de cliëntenvertrouwenspersoon.

Dit product is ontwikkeld door Zorgbelang Inclusief, in opdracht van VWS. Samen met cliënten, verwanten, professionals en belangenorganisaties LFB, KansPlus, BeVeZo, LOC, LSR, Ieder(in), Mezzo, Alzheimer Nederland, LFB, Raad op Maat.

zorg belang
Inclusief

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

www.dwangindezorg.nl

2

**Beperken van
bewegingsvrijheid**

**Nee
tenzij...**

In gesprek over de Wet zorg en dwang

voorbeeld

Ricky is verward en valt vaak. De begeleiders willen Ricky in een diepe stoel laten zitten. Uit zo'n stoel kan Ricky zelf niet opstaan. De familie is het daar niet mee eens. Hoe denk jij hierover?

stelling

Als iemand overlast veroorzaakt bij anderen, dan mag je hem afzonderen.

vraag

Hoe ga je om met verschillen in regels tussen mensen op dezelfde afdeling?

foto

Waar denk jij aan als je deze foto ziet?

3

toelichting

Op slot doen van een kamer of woning tegen iemands wil. Dat is onvrijwillige zorg. Dus het mag niet. Tenzij er sprake is van ernstig nadeel. En alleen als er echt geen andere oplossing is. Eerst moet het stappenplan doorlopen worden. Er moet gezocht worden naar de minst ingrijpende vorm van onvrijwillige zorg. De onvrijwillige zorg moet in het zorgplan staan. De cliënt en de vertegenwoordiger moeten gewezen worden op de ondersteuning door de cliëntenvertrouwenspersoon.

Dit product is ontwikkeld door Zorgbelang Inclusief, in opdracht van VWS. Samen met cliënten, verwanten, professionals en belangenorganisaties LFB, KansPlus, BeVeZo, LOC, LSR, Ieder(in), Mezzo, Alzheimer Nederland, LFB, Raad op Maat.

zorgbelang
Inclusief

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

www.dwangindezorg.nl

3

Insluiten

Nee
tenzij...

In gesprek over de Wet zorg en dwang

voorbeeld

In de huisregels staat in welke situaties de deur van de kamers op slot gaat. Hoe denk je daarover?

stelling

Als iemand 's nachts vaak uit bed komt, mag de begeleiding de deur op slot doen.

vraag

Welke vorm van insluiting ben je weleens tegen gekomen?

foto

Waar denk jij aan als je deze foto ziet?

4

toelichting

Uitluistersystemen, camera-bewaking en bewegingssensoren tegen iemands wil. Dat is onvrijwillige zorg. Dus het mag niet. Tenzij er sprake is van ernstig nadeel. En alleen als er echt geen andere oplossing is. Eerst moet het stappenplan doorlopen worden. Er moet gezocht worden naar de minst ingrijpende vorm van onvrijwillige zorg. De onvrijwillige zorg moeten in het zorgplan staan. De cliënt en de vertegenwoordiger moet gewezen worden op de ondersteuning door de cliëntenvertrouwenspersoon.

Dit product is ontwikkeld door Zorgbelang Inclusief, in opdracht van VWS. Samen met cliënten, verwanten, professionals en belangenorganisaties LFB, KansPlus, BeVeZo, LOC, LSR, Ieder(in), Mezzo, Alzheimer Nederland, LFB, Raad op Maat.

zorg belang
Inclusief

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

www.dwangindezorg.nl

4

Toezicht houden

Nee
tenzij...

In gesprek over de Wet zorg en dwang

voorbeeld

's Avonds na 22 uur is er toezicht door camera's op de kamers. Wat vind je hiervan?

stelling

Iemand die regelmatig verdwaalt, moet een GPS-tracker in zijn schoen.

vraag

In welke situaties kun je een cliëntenvertrouwenspersoon inschakelen?

foto

Waar denk jij aan als je deze foto ziet?

5

toelichting

Onderzoek aan kleding of lichaam bijvoorbeeld omdat iemand een mes bij zich draagt, maar waartegen iemand zich verzet. Dus het mag niet. Tenzij er sprake is van ernstig nadeel. En alleen als er echt geen andere oplossing is. Eerst moet het stappenplan doorlopen worden. Er moet gezocht worden naar de minst ingrijpende vorm van onvrijwillige zorg. De onvrijwillige zorg moet in het zorgplan staan. De cliënt en de vertegenwoordiger moeten gewezen worden op de ondersteuning door de cliëntenvertrouwenspersoon.

Dit product is ontwikkeld door Zorgbelang Inclusief, in opdracht van VWS. Samen met cliënten, verwanten, professionals en belangenorganisaties LFB, KansPlus, BeVeZo, LOC, LSR, Ieder(in), Mezzo, Alzheimer Nederland, LFB, Raad op Maat.

zorg belang
Inclusief

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

www.dwangindezorg.nl

5

Onderzoek aan
kleding of lichaam

Nee
tenzij...

In gesprek over de Wet zorg en dwang

voorbeeld

Gerrie kan soms heel boos worden. Gerrie heeft een zakmes. Wat doe je?

stelling

Als een begeleider het nodig vindt, mag hij je jaszakken controleren.

vraag

Wanneer is onvrijwillige zorg, goede zorg?

foto

Waar denk jij aan als je deze foto ziet?

6

toelichting

Het onderzoeken van een kamer tegen iemands wil. Dat is onvrijwillige zorg. Dus het mag niet. Tenzij er sprake is van ernstig nadeel. En alleen als er echt geen andere oplossing is. Eerst moet het stappenplan doorlopen worden. Er moet gezocht worden naar de minst ingrijpende vorm van onvrijwillige zorg. De onvrijwillige zorg moet in het zorgplan staan. De cliënt en de vertegenwoordiger moeten gewezen worden op de ondersteuning door de cliëntenvertrouwenspersoon.

Dit product is ontwikkeld door Zorgbelang Inclusief, in opdracht van VWS. Samen met cliënten, verwanten, professionals en belangenorganisaties LFB, KansPlus, BeVeZo, LOC, LSR, Ieder(in), Mezzo, Alzheimer Nederland, LFB, Raad op Maat.

zorg belang
Inclusief

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

www.dwangindezorg.nl

6

**Onderzoek van
ruimtes op gedrag
beïnvloedende
middelen of gevaarlijke
voorwerpen**

Nee
tenzij...

In gesprek over de Wet zorg en dwang

voorbeeld

Luca mag geen alcohol of drugs in combinatie met de medicijnen die Luca slikt. De begeleider gaat af en toe in Luca's kamer op zoek naar alcohol of drugs. Wat vind je hiervan?

stelling

Begeleiding mag altijd de kasten van iemand doorzoeken.

vraag

Wie praat er mee over de inzet van onvrijwillige zorg?

foto

Waar denk jij aan als je deze foto ziet?

7

toelichting

Controle op alcohol als iemand nog geen 18 jaar is. Als iemand zich daartegen verzet is dat onvrijwillige zorg. Dus het mag niet. Tenzij er sprake is van ernstig nadeel. En alleen als er echt geen andere oplossing is. Eerst moet het stappenplan doorlopen worden. Er moet gezocht worden naar de minst ingrijpende vorm van onvrijwillige zorg. De onvrijwillige zorg moet in het zorgplan staan. De cliënt en de vertegenwoordiger moeten gewezen worden op de ondersteuning door de cliëntenvertrouwenspersoon.

Dit product is ontwikkeld door Zorgbelang Inclusief, in opdracht van VWS. Samen met cliënten, verwanten, professionals en belangenorganisaties LFB, KansPlus, BeVeZo, LOC, LSR, Ieder(in), Mezzo, Alzheimer Nederland, LFB, Raad op Maat.

7

**Controle op gedrag
beïnvloedende
middelen**

**Nee
tenzij...**

voorbeeld

Marijn veroorzaakt overlast na gebruik van alcohol of drugs.
Wat doe je?

stelling

De begeleiders mogen zich bemoeien met alcohol- of drugsgebruik van de bewoner.

vraag

In welke situaties controleer je of iemand alcohol of drugs gebruikt?

foto

Waar denk jij aan als je deze foto ziet?

8

toelichting

Het verbieden van een relatie of het afpakken van iemands telefoon. Dat is onvrijwillige zorg. Dus het mag niet. Tenzij er sprake is van ernstig nadeel. En alleen als er echt geen andere oplossing is. Eerst moet het stappenplan doorlopen worden. Er moet gezocht worden naar de minst ingrijpende vorm van onvrijwillige zorg. De onvrijwillige zorg moet in het zorgplan staan. De cliënt en de vertegenwoordiger moeten gewezen worden op de ondersteuning door de cliëntenvertrouwenspersoon.

Dit product is ontwikkeld door Zorgbelang Inclusief, in opdracht van VWS. Samen met cliënten, verwanten, professionals en belangenorganisaties LFB, KansPlus, BeVeZo, LOC, LSR, Ieder(in), Mezzo, Alzheimer Nederland, LFB, Raad op Maat.

zorgbelang
Inclusief

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

www.dwangindezorg.nl

8

**Beperken inrichten
eigen leven**

**Nee
tenzij...**

In gesprek over de Wet zorg en dwang

voorbeeld

Bo wil niet naar de dagbesteding en verzet zich. Wat doe je?

stelling

Begeleiders weten altijd wat het beste is voor een ander.

vraag

Wat vind je ervan als in de huisregels dingen staan over telefoongebruik, computergebruik, bedtijden en bezoek?

foto

Waar denk jij aan als je deze foto ziet?

9

toelichting

Er mag, tegen iemands wil, alleen familie op bezoek komen. Of alleen bezoek in het weekend. Dat is onvrijwillige zorg. Dus het mag niet. Tenzij er sprake is van ernstig nadeel. En alleen als er echt geen andere oplossing is. Eerst moet het stappenplan doorlopen worden. Er moet gezocht worden naar de minst ingrijpende vorm van onvrijwillige zorg. De onvrijwillige zorg moet in het zorgplan staan. De cliënt en de vertegenwoordiger moeten gewezen worden op de ondersteuning door de cliëntenvertrouwenspersoon.

Dit product is ontwikkeld door Zorgbelang Inclusief, in opdracht van VWS. Samen met cliënten, verwanten, professionals en belangenorganisaties LFB, KansPlus, BeVeZo, LOC, LSR, Ieder(in), Mezzo, Alzheimer Nederland, LFB, Raad op Maat.

zorg belang
Inclusief

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

www.dwangindezorg.nl

9

**Beperken recht
op bezoek**

**Nee
tenzij...**

In gesprek over de Wet zorg en dwang

voorbeeld

Een familielid van Ali komt 's ochtends vroeg om zich met de zorg te bemoeien. Er ontstaat vaak onenigheid. Wat doe je?

stelling

De bewoner bepaalt zelf wie er op bezoek mag komen en op welke tijden.

vraag

In welke situaties kun je bezoek verbieden?

foto

